

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ח"

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

מסכת בבא מציעא - דף קח

לקבל מתנה מעפרון, לכך שקל לו מעות יקרות ואף זה מבואר בסוגיא לפנינו שאם מרבה הקונה במחיר אין דינא דבר מצרא.

נושא היום: קרקע השייכת לבנו העיר. בר מצרא.

הספנים שמשוכים את הספינה בחבל ע"מ לקשור אותה בשפת הנהר, יכולים להיגזק מהעצים הנוטעים על שפת הנהר, **לכן אמר רב אמי** שהרואה אילנות במקום זה, יקצוץ אותם משני עברי הנהר כשיעור נטיית הראש של הספנים. **רב נתן בר הושעיא**, קצץ בשיעור של 16 אמות, **ובני אותה העיר** הלכוהו. **הוא סבר** כשיעור רשות הרבים 16 אמות. ואין צריך אלא כשיעור משיכת החבל של הספנים. **לרבה בר רב הונא** היה יער על שפת הנהר, **אמרו לו** שיקצוץ את עציו, אמר להם קודם שיקצו בעלי היערות שלידי ואח"כ אקצוץ אני. **שואלת הגמ'** הרי כתוב "התקוששו וקושו", **ואמר ר"ל** קשוט עמך ואח"כ קשוט אחרים. **מבאר הגמ'**, שבסמך לחפור היה יער של המושל שבידוע שלא יקצוץ את אילנותיו **ואמר רבה** אם אילנותיו של המושל ישארו במקומם לא יועיל מה שאקצוץ את עציו. **מספרת הגמ' שרבה בר ר"ג**, הפליג בספינה באותו נהר וראה את האילנות של רבה בר רב הונא, ואמר "ויד השרים והסגנים היתה במעל הזה ראשונה", **וציווה** לקצוץ את האילנות. **כאשר חזר רב בר רב הונא** וראה שהאילנות נקצו, **אמר** מי שקצץ ימותו בניו, וכל שנותרו של רבה בר רב הונא לא התקיים זרע לרבה בר ר"ג.

אמר רב יהודה כולם חייבים להשתתף בתשלום חומת העיר לצורך שמירה כולל יתומים, **אולם תלמידי חכמים** פטורים שתורתם שמירתם ואינם צריכים עוד שמירה. אולם אף הם חייבים להשתתף **בתשלום כרית בורות מים**. אולם **אם** בני העיר יוצאים בעצמם לחפור ת"ח פטורים היות וגנאי ת"ח לעשות מלאכה זו. **עוד אמר רב יהודה**, נהר שעלה בו שרטון המעב את זרימת המים, צריכים **הדרים בתחתית** הנהר לסייע לעליונים לתפוח את המחסום. **אולם אין העליונים** צריכים לסייע לתחתונים. **אולם במי נשמים הדין הפוך**, העליונים מסייעים לתחתונים כדי שירדו המים מלמעלה למטה, אולם התחתונים אינם חייבים לסייע לעליונים. **וכך למדנו בבבא מציעא**, שאם נתקלה המעיין בני התחתונה מסייעים לכולם ולעצמם. ולגבי מי נשמים וכד', עולם מסייעים לתחתונה, והעליונה מסייעת לכולם ולעצמה.

אמר שמואל אדם שתפס קרקע סמוך לגדות הנהר, הוא חצוף הנהר, הוא חצוף אבל לא ניתן לסלקו היות ואין הקרקע שייכת לאף אחד. **אולם מאותה שעה שכתבו** שהקרקע הצמודה לנהר קונה בתוך הנהר כמלוא צוואר הסוס במים, מסלקים אותו כיון שהקרקע שייכת לבעל הקרקע הצמודה לנהר. **אמר רב יהודה בשם רב**, אדם שתפס קרקע בין שותפים או אחים, חצוף ולא מסלקים אותו. **ור"ג** **אמר** שמסלקים אותו. אולם אם טענתם רק משום דינא ד"בר מצרא" אין מסלקים אותו כיון שהחזיק. **דעת נהרדעי**, מדינא דבר מצרא מסלקים אותו מצד "ועשית הישר והטוב בעיני ד"ר". **קונה שבא לרכוש קרקע**, ושאל את הסמוך למיצר האם לרכוש את הקרקע, ואמר לו שיקנה, **לדעת ריבנא** נחשב למחילה של בר המיצר. **לשיטת נהרדעי**, רק אם עשו קנין, שבלא קנין נחשב לשלוחו ולא בעל המיצר לרכוש את השדה, שאם בעל המיצר ירכוש יודרש המוכר מחיר גבוה. **וכך פסקו**. **בעל המיצר קנין** הקרקע ביד בעל המיצר, ואף אם עלה מחיר הקרקעות אין צריך להוסיף לקונה אלא משלם כמחיר הראשון. **אם הלווקח קנה במחיר נמוך**, אם לכולם היה המוכר מוריד, כך ישלם לו בעל המיצר, **אולם אם רק לו הוריד במחיר** ישלם בעל המיצר את המחיר הגבוה. **אם הלווקח קנה במחיר גבוה יותר**, **סברו** שיכול בעל המיצר לומר שלחתי אותך למעלה ולא שתחסיר לי מומן. **אמר רב קשישא בריה דרב"ח** לרב אשי אמרו נהרדעי בשם ר"ג, אין אונא לקרקעות, ואם לא יסכים לשלם מחיר גבוה תשאר הקרקע ביד הלווקח. **אם המוכר מכר ללווקח קרקע טענה** בתוך אותה שדה, אם היא קרקע שונה מכל השדה הלווקח קנה **ואין טענה** לבעל המיצר מדינא דבר מצרא, **אולם** אם אינה שונה תולים שיש כאן הערמה בין הלווקח למוכר ויש טענה לבעל המיצר.

כאשר נותן מתנה, אין דינא דבר מצרא. **אמר אמיתר** אם כתב לו אחריות על המתנה, היינו שאם יגבו ממנו את הקרקע יתן לו במקום אחר יש דינא דבר מצרא. **אם מכר את כל שדותיו לאדם אחד**, אין דינא דבר מצרא. **קנה שדה** ואח"כ מכר לבעלים הראשונים, אין דינא דבר מצרא היות ומצד ועשית הישר והטוב, יש להקדים את בעליה הראשונים. **קנה מעבדים** אין דינא דבר מצרא היות וטוען הברחתי לך אריה משדך. **מכר לעכו"ם** אין דינא דבר מצרא, משום שועשית הישר הוא כלפי הקונה ועכו"ם לא בכלל ההגדרה הזו. **אמנם המוכר לעכו"ם**, מנדים אותו עד שיקבל על עצמו את כל הנזקים העתידיים ללא על הקרקע מחמת הקונה הגוי. **משכנתא** אין בה דינא דבר מצרא, היינו אם לבסוף מכר הלווה למלווה את הקרקע לא יכולים לטעון בעלי המיצר שהם בקדימה לקרקע. משום **שאמר רב אשי** ששמה "משכנתא" מלשון שכונת למלווה **ונפק"ם** לגבי דינא דבר מצרא. **אם המוכר בא לנאול** קרקע קרובה לביתו או יותר יפה וכד' אין דינא דבר מצרא. **אם צריך לשלם מס למלך**, או לצורך מזונות היתומים, או קבורה אין דינא דבר מצרא, **שאמר נהרדעי**, שלצורך הדברים הנזכרים מוכרים אף בלא הכרזה. מכר לאשה, יתומים ושותף אין דין של בר מצרא.

רש"י וטו"ס ביארו שאין הנושא בדינא דבר מצרא אלא בקדימה במכירה) **שכני העיר** ושכני השדה, שכני העיר קודמים. **תלמיד חכם** קודם לכהן או קרוב. **והסתפקו** האם שכן קודם לקרוב. **ופשוטו** טוב שכן קרוב מאח רחוק", ולכן שכן קודם.

לוקח שמשלם במעות העוברים לסוחר יותר ממה שמציע בעל המיצר, אין דינא דבר מצרא. **בעל המיצר** שלח מעות צרורות שמפחד המוכר לפתוח ולספור שיאמר הנותן שהיה יותר מעות, אין דינא דבר מצרא. **המוכר** לא מחוייב להמתין עד ששיא בעל המיצר מעות. **אם אומר שהולך להביא ביתו**, אם אדם אמיד הוא ימתין לו. **בית שעומד על הקרקע**, בעל הקרקע יכול לעכב את בעל הבית מלמכור לאחר, אולם אין בעל הבית יכול לעכב את בעל הקרקע מלמכור לאחר, ואין שקנין הבית הוא לזמן. **קרקע ועליה דקלים**, בעל הקרקע מעכב מלמכור את הדקלים לאחר, ואין בעל הדקלים מעכב מלמכור את הקרקע לאחר. **אין דינא דבר מצרא** ככה"ל שבעל המיצר עתיד לזרוע קרקע, ואחר יבנה עליה בתים, משום ישוב ארצה ישראל. **אם יש הפסק בין השדה לשדה של בעל המיצר**, אין דינא דבר מצרא אא"ל יכול להכניס אפילו חלם אחד בחרישה. **ארבעה מיצרים**, קדם אחד ורכש, קנה. **אם הגיעו ביחד**, מחלקים את השדה וכל אחד נוטל את החלק הקרוב אליו.

עיונים על הדף

מדוע "התייעץ" אברהם אבינו עם ענר אשכול וממרא על המילה?

בתחילת פרשת וירא אמרה התורה "וירא אליו ד' באלני ממרא", הביא רש"י (שם) הוא שנתן לו עצה על המילה לפיכך נגלה עליו בחלקו. ושאלו הרבה מן הקדמונים, מדוע אברהם התייעץ דווקא על מצווה זו. אברהם אבינו שעמד בכל עשרה נסיונות מדוע הלך לשאול על מצווה זו. ועוד כמה סגנונות של שאלה זו. ונאמרו בכך הרבה תירוצים (עי' שפתי חכמים שם, דעת זקנים מבעלי החוט' ועוד)

וראיתי בספרו של מהר"ש מראדומסק (תפארת שלמה), שביאר שאברהם אבינו רצה לגייר את כל העולם, והיה מעוניין שענר אשכול וממרא אף הם ימולו את עצמם וכך יכניסם תחת כנפי השכינה. לכן הלך לשאול מהם, שהרי אמרו "קשוט עצמך" וסבר אברהם אבינו שהם יאמרו לו למול את עצמו רק לאחר שאף הם יקבלו למול את עצמם, אך למעשה הם לא אמרו לו מאומה, ורק ממרא קיבל על עצמו למול, ולכן נקבע אותו מקום על שמו.

קנין מערת המכפלה

לאחר שנפטרה שרה אמנו, אברהם אבינו קונה מאת עפרון החתי את שדה המערה, כמבואר בפסוקים: "תנו לי אדמת קבר עמכם ואקברה מתי מלפני יעני בני זות את אברהם וכו' במבואר קברו קבר את מותך איש ממונו את קברו לא יכלה מוכר מוכר וכו' אם יש את נפשכם לקבר את מתי מלפני עמועני ופגעו לי בעפרון בן עפרון ויתן לי את מערת המכפלה אשר לו אשר בקצה שדרה בכסף מלא יתנה לי בתוככם לאדמת קבר וכו' השדה נתתי לך והמערה אשר בו לך נתתיה לעני בני עמי נתתיה לך קבר מותך וכו' וישמע אברהם אל עפרון וישקל אברהם לעפרון את הכסף אשר דבר באוני בני זות ארבע מאות שקל כסף עבר לסוחר: ויקם השדה והמערה אשר בו לאברהם לאדמת קבר מאת בני זות:" (בראשית כג, ג-כ)

וצריך לברר בצורת הקנין ובהגדרות הדברים, מה היה מהלכו של אברהם אבינו בקנין המערה. א. מדוע אברהם אבינו לא פנה ישירות לעפרון, ומבקש "תנו לי אחזת קבר". ב. לאחר שהם מסכימים מבקש שיקראו לו לעפרון, מדוע לא פנה אליו ישירות. ג. אף שכבר קראו לעפרון, (וכפי שציין רש"י עה"ת באותו יום מינו את עפרון לשוטר, מחמת כבודו של אברהם אבינו). מדגיש אברהם אבינו את כל צורת המקח "באזני בני חת". מדוע.

הקדמונים ביארו בכמה אופנים את כל מהלך רכישת מערת המכפלה, ואיך עשה אברהם אבינו את הקנין המועיל ביותר שיהיה קנין קיים לצד ולא יבואו לערער אחריו במשך הדורות. אולם מחמת העולה בסוגיא לפנינו בדין "בר מצרא", נבאר כאן ע"פ דרכו של האור החיים הקדוש ודעימיה.

כתב האור החיים הקדוש "לא נשאר מקום לעפרון לבא בטענה ולחששת מצר גם לחששת שעבוד עשה כל בני העיר סרוסרים בדבר וממילא בטלו טענת בר מצרא, גם נתגלה כי לא היה עליה שעבוד שהיה הדבר באזני כל באי שער עירו". כפי המבואר בסוגיא לפנינו, דין "בר מצרא" מטעם "ועשית הישר והטוב" מוטל על הלווקח, וכאשר רוכש קרקע מגוי, מתבאר שאין דין "בר מצרא", אולם אברהם אבינו חשש שמא יטענו בני חת שיש כאן דינא דבר מצרא, לכך עשה אברהם אבינו כל טעדיקי שבעולם כדי שלא יערערו על הקרקע, ואף לשיטתם קנה את הקרקע לעיניהם, לא פנה ישירות לעפרון אלא ביקש את הסכמתם. אמנם היו יכולים לטעון אח"כ, שהם בעלי המיצר ומה שהסכימו שאברהם ירכוש את הקרקע כיון שהוא שלוחם לקנות מעפרון את הקרקע, ואם הם היו מבקשים לקנות עפרון היה מעלה את המחיר הרבה, לכן אמר אברהם שהמקח יהיה לעיניהם.

ובנוסף, שקל אברהם אבינו את הכסף העובר לסוחר באזני בני חת, כדי לקיים את דברי הגמ' שכאשר משלם הלווקח בכסף מעולה שעובר לסוחר ומביא את הכסף מיד, אין חוששים לדינא דבר מצרא.

אלא שעדיין צריך להשכיל, אמנם ביארנו מדוע ביקש אברהם רשות מהם בתחילה כדי להימנע מטענת בר מצרא, וכדי שלא יוכלו לומר שאברהם קנה את השדה עבורם נעשה כל הקנין לעיניהם, אולם א"כ מדוע היה צריך רשות ראשונית מהם, היה מספיק שהכל ייעשה לפניהם וישקול את הכסף יחד עמהם, ובתוך מספיק כדי למנוע בר מצרא.

ראייתו בספר "יקרא דאורייתא" וכן ב"חבצלת השרון" שהביאו, שבקניית מערכת המכפלה היה על אברהם אבינו לבדוק שלא ימנעו בני חת את הקנין מחמת ב' דברים. א. דינא דבר מצרא. ב. יעוד לבית קברות.

מבואר בגמ' בב"ב (כה, א) שמרחקים את הקברות 50 אמה מהעיר. בטענה זו היו יכולים בני חת לערער על רכישת שדה המכפלה, לכך אברהם אבינו בראש ובראשונה ביקש מהם את קניית חלקת הקבורה. לאחר שהסכימו ברעיון להפוך את השדה לחלקת קבורה, המשיך אברהם אבינו למנוע אותם מחמת טענות בר מצרא. ועי' בפנים יפות שאברהם אבינו ביקש במכירה את המערה בלבד, ועפרון השיב לו את המערה והשדה, בקשתו של אברהם היתה את המערה בלבד, משום שזה כקונה חלק בתוך השדה שבדוקים אם אינה שווה לשאר השדה אין ע"ז טענת בר מצרא כמבואר בסוגיא לפנינו. ועפרון השיב לו שנותן אף את השדה וא"כ הכל מוגדר כמתנה ואין כאן דינא דבר מצרא. רק אברהם אבינו לא חפץ